

húsz-harminc ember. Remélem, hogy nem rúgnak ki. Magát az irodalomtörténeti szakmát nem sajnálom. Vannak dolgok, amiket nem lehet együtt tartani. A kreatív írás más, mást most nem is tanítok. Ebben van egy workshopom, kiadunk két műfajt, azokból mindig ír egy-egy ember, elhozza, megbeszéljük, korrektúrázzuk. Nem szabad bántani a másikat, de minden van. Az elején van fél óra, amikor arról beszélünk, hogy mit olvastak, mit kellett volna olvasni, mit ajánlok én, tehát van egy fejtágító rész is. Háromszor fél óra, mindenki nagyon boldog, igyekszem mindenkit megdicsérni. Nagyon jó a kreatív írás óra Szegeden, mert ott rúgta ki Horger Antal József Attilát, és senki nem akar Horger Antal lenni, mindenki kedves a hallgatókhoz.

Béres Norbert: Milyen tapasztalatokat ad a kreatív írás tanítása? Beépíthetők-e esetleg ezek a tapasztalatok a személyes szépírói praxisba?

Szilasi László: Van néhány olyan hallgató, aki végigjárta ezt a képzést, most mestereik és PhD-sek lesznek. Vannak hárman, akik könyörögtek, hogy legyen kreatív írás óra, de sajnos mesterin már nem lehet. Tőlük tanultam néhány dolgot, de azok általában olyan ügyek, amelyek a lelkesedésükkel függenek össze. Például, amikor dőzsai lobogás van a szövegeikben, azt néha elirigylem.

Béres Norbert: Milyen olvasó Szilasi László? Több munkába is beleolvasol párhuzamosan? Félbehagysz nem tetsző műveket? Egyáltalán, hogyan kell elképzelnünk a hétköznapi Szilasi Lászlóját, aki otthonában szép- vagy szakirodalmat fogyaszt?

Szilasi László: Ami nem jó, azzal már nem küzdök, hogy végigolvassam. Egyre több dolog nem tetszik. A Magvető negyedévente elküldi a pakkomat, azokba belenézek és nem mindig értem, hogy miért adják ki. Azokat a falhoz vágom. Egy életem át olvastam – eddig –, nagyjából a klasszikus kánont ismerem. Most inkább az az érdekes, hogy mit nem olvastam egy nagy szerzőtől: például Tolsztoj egy hatalmas tehetség volt, de a *Feltámadást* nem olvastam még. Csak megtanulom majd, egyszer. Ezeket le kellene küzdeni.

„A fájdalom az enyém”

KALAPOS ÉVA VERONIKÁVAL BÓDI KATALIN BESZÉLGET

Bódi Katalin: Bár inkább azt szoktuk meg, hogy a szépírók írnak, és remélhetőleg erről az oldaláról is fogunk beszélni a szerzőségnek, a sorozat címéből kiindulva – „a szépíró olvas” – kezdjük az olvasmányélményekkel. Akár az új regényed kapcsán, de akár a régebbi regények vonatkozásában is nagyon izgalmas az a kérdés, hogy mely szerzőket lehet megjelölni, akik alapvetően hatással voltak az íróvá válásodra. Volt-e olyan fordulat, olyan megvilágosodás az olvasmányaid során, amikor megfogalmaztad magadban az olvasás fontosságát?

Kalapos Éva Veronika: Ez azért is érdekes kérdés, mert most Debrecenben vagyunk, és ilyenkor kötelezően feljön Szabó Magda például, aki nekem tényleg nagyon komoly lépcsőfok az íróvá válás folyamatában. De talán az első olyan regény, amelynek kapcsán azt éreztem, hogy ilyet én is szeretnék csinálni, amikor pontosan még nem tudtam, hogy mit jelent regényírónak vagy úgy általában írónak lenni, az Viviane Villamont *Kisdarázs* című regénye volt. Talán az idősebbek jobban emlékeznek rá, azt hiszem, ez egy hetvenes évekbeli francia regény, amelyben egy kislány hattól tizenkét éves koráig tartó története olvasható. A kislány a szülei válása után bekerül egy apácázárdába, ahol nem bánnak vele kesztyűs kézzel az apácák, mindezt pedig egy hihetetlenül aranyos jassznyelven, nagyon-nagyon csúnya szájjal, de nagyon szívmengetően adja elő. Azt hiszem, akkor kezdtem megérezni az írásban, ami azután az *F mint...* című regényemben visszaköszönt, hogy úgy ragadni meg, vagy azon keresztül ragadni meg egy karaktert, amilyenné őt a környezete teszi. Így kell tehát kialakítani a nyelvét is, hogy ezt meg tudja mutatni. Azt hiszem tehát, ez volt az első pillanat, amikor egy olvasmány az íróvá válás kérdésével kapcsolódott össze.

Bódi Katalin: Ha máris szóba került a gyerekirodalom és az ifjúsági irodalom, és némi-képpen a világteremtés és a nyelvteremtés, az új regényedben is nagyon érezhető, hogy nem távolságtartó elbeszélővel dolgozol, hanem inkább áttetsző tudatokkal: behelyezkedsz, közvetíted, de azért mégis kívülről látjuk a karaktereket. Ez egyéni invenciód, vagy volt esetleg valami mintád erre is az olvasmányaid között?

Kalapos Éva Veronika: Mindig csak azt éreztem, hogy én szerepjátszó író vagyok, vagy hogy arra vágyom. Ennek az is lehet a hátterében, hogy színésznek készültem, először drámákat kezdtem írni, és valahogy talán ezen keresztül szívároghattam ez be, hogy azt érzem izgalmasnak, hogy minél közelebb tudjak jutni a karakterhez. Az, hogy mennyire állok kívül, általában mindig magától a szövegtől függ. Van, amikor azt érzem, például az *Ezek voltak az apák* esetében például hátrébb kell lépnem tőlük, azért, hogy jobban rájuk lássak, míg az *F mint...*-nél zsigerekig megpróbáltam belebújni a karakterembe. Ott nagyon fontos volt nekem, hogy megszólaltathassak egy olyan közegből származó szereplőt, akit általában nem, vagy ritkán szoktak az irodalmi szövegek megszólaltatni.

Bódi Katalin: Ha így fogalmazol, hogy ritkán olvasol szépirodalmi alkotást társadalmi perifériára szorult világokról vagy hősokról, akkor hiánypótlásnak szántad például a fizikai agresszió, az anyagi kiszolgáltatottság vagy az érzelmi nyomor bemutatását? Nekem az *F mint...*, de akár az *Ezek voltak az apák* olvasása közben is volt olyan érzésem, hogy hangot adott valakinek, aki nem szólalhat meg. Semmi nincs azonban túlírva, nagyon takarékos a teremtett nyelv ebből a szempontból, sikeresen elkerüli a moralizálás terhét. Nincsenek az események aprólékosan, végig elmondva, mintha sokszor inkább felfüggesztenéd a történeteket és rábíznád az olvasóra.

Kalapos Éva Veronika: Általában ezért kapni is szoktam a fejemre az olvasóktól. Ezzel kapcsolatban azt érzem, hogy szeretnék megmutatni egy helyzetet, egy állapotot, és azt, hogy abból utána mi lesz, már nem az én feladatom megmutatni. Ez szerzői

oldalról olyan, mintha fotókat mutatnék, vagy filmjeleneteket játszanék le, és utána az, hogy a néző hogy áll fel a moziban, vagy hogy jön ki a képtárból, már az ő befogadói tapasztalatának és személyes élményeinek az együttes eredménye lesz.

Bódi Katalin: Ez esetleg nem kapcsolódik ahhoz, amit említettél a drámákról? A dramaturgiai szerkesztés jellegzetessége nálad a hiányosságra való építés. Honnan jött vajon ez a nyitottságod a drámára, a párbeszédezésre, a dramatikus szerkesztésre? Van-e itt szintén olyan olvasmányélményed, szerzői vagy színházi inspirációd, ami ezt alapjaiban meghatározta?

Kalapos Éva Veronika: Nagyon sok drámairót szeretek, fel tudnék sorolni Shakespeare-től kezdve, Dürrenmatton keresztül nagyon sok mindenkit, és magyar drámairókat is természetesen, például Térey Jánost. Biztosan a drámák iránti nyitottságomnak is köze van ehhez a jellegzetesen hiányos szövegszerkesztéshez, és ahhoz is, hogy a drámairásban valóban nagyon takarékosnak kell lenni.

Bódi Katalin: Az új regényedben is látszik, hogy nagyon hosszú párbeszédetek vannak, a kritikusok pedig sokszor ebben a vonatkozásban szokták bírálni a regényeket, hogy nem életszerű a párbeszédezés. Az *Ezek voltak az apák* dialógusai azonban működnek, sodorják előre a történetet. Például amikor a főhősünk, Alexa feláll az iskolában az igazgatóval való elbeszélgetése után, olyan, mintha kimenne a színpadról.

Kalapos Éva Veronika: Talán ez amiatt van, hogy mindig titkokat akarok hagyni a történetben, de nem szándékosan vagy tudatosan. Ez nagyon érdekes dolog, mindig zavarban vagyok, ha írástechnikai és szakmai kérdéseket tesznek fel, mert ösztönösen írok, így nehezen tudom megfogalmazni, hogy miként is zajlik le az írás folyamata, honnan indul, miért épül fel így vagy úgy. Amiben biztos vagyok, hogy gyakorlatilag gyerekkorom óta regényíró vagyok. Az első szövegeimet kockás füzetekbe írtam tizennégy évesen, és már azok is regények voltak, regényszerkezetük volt, és ennek ellenére nagyon érdekes, hogy mennyire betüremkedik a regényeimbe a drámái szerkezet. Szerintem a már említett titok miatt.

Bódi Katalin: Még visszatérek a drámához, ha majd ismét találunk ehhez kapcsolódási pontot. A színjátszás, az önkifejezés az *Ezek voltak az apák*ban Alexa modern táncos karrierjében jelenik meg, a *Massza* című regényedben pedig kifejezetten fontos az iskolai színjátszó csoportban, illetve a főszereplő történetének alakulásában. Ha jól emlékszem, ott a *Frankenstein* az a darab, amit a fiatalok eljátszanak, egyfajta kicsinyítő tükörként. De akár a mottók is nagyon lényegesek a legutóbbi regényedben. Ezek a háttérszövegek a megíráshoz adtak elengedhetetlen inspirációt, vagy éppen a regények megírása közben találsz rá ezekre a különféle szépirodalmi szövegekre?

Kalapos Éva Veronika: Ez változó. Az *Ezek voltak az apák* esetében a mottók abszolút kiindulópontot jelentettek. A borítón ott vannak az őzek, és a *Bambiból* az a részlet volt kitüntetett, amikor Bambi még kiscica áll és nézi az anyját és a többi kicsi társaságában a dombon gyülekező apákat, majd megkérdezi az egyik unokatest-

vére: „anya, kik voltak ezek?”. A válasz pedig: „Ezek voltak az apák.” Az apák, akik ott vannak messze, a dombtetőn, és nem lehet őket elérni. Ez a gondolat volt az, ami a regényemet elindította: a távollévő, elérhetetlen apa. A mi generációnknak, a '80-as években születetteknek szerintem kulcsélmény apátlanul felnőni. Nagyon sok az elvált pár a kortársaim szülei között. Ezt szerettem volna megmutatni, egyrészt a gyerekek magára hagyottságát, akik ebben nőttek fel, másrészt pedig azt, hogy valójában nagyon másként jelenik meg egy történet egy apáról, aki nincs jelen a gyereke életében, mint ahogyan történik mindez az ő szemszögéből. Nagyon határozottan emlékszem arra, hogy mennyire másként élte meg az édesapám ezt a helyzetet, mint ahogyan az kívülről látszott, vagy ahogyan én láttam. Nádasy Ádám *Maradni, maradni* című versének egy részlete, ami mottóként szerepel a belső címlapon, írás közben jött, és az Áprily Lajos-idézetet [A *fegyvertelen vadász dala* című versből] is ekkor találtam meg. A Nádasy-mottót erősebbnek éreztem, vagy legalábbis jobban idetartozónak [„Átzuhanni, az fáj. A változás / szűk száján átcsúszni, az horzsolás.”], utólag kicsit meg is bántam, hogy nem csak az maradt. De az Áprily-idézet [„S a régi őz, ki annyi vérről / pirosított havat, mohát, / s reám nézett rémült szemével, / a régi őz is megbocsát.”] gyerekkori élményből jött felszínre, ez a vers, úgy emlékszem, benne volt az egyik szöveggyűjteményünkben annak idején, és azt hiszem, emiatt a tisztán érzelmi döntés miatt került be végül.

Bódi Katalin: Ahogy újr alapoztam a kötetet, nekem nagyon erős volt a Nádasy-idézet értelmezésében az ovidiusi átváltozás gondolata. Az átváltozásmotívumnak például a *Masszában* felidézett Frankenstein-történet nyomán vagy akár az *Ezek voltak az apák* olvasásában lehet jelentősége?

Kalapos Éva Veronika: Mindenképpen lehet. Manapság nagyon elhasznált szó a trauma, de mégiscsak minden traumatikus és fájdalmas élmény olyan, mint egyfajta transzformáció, más emberként kerülünk ki belőle. Ennél a könyvnél egyértelműen fontos annak kérdése, ki volt Alexa, mielőtt elváltak a szülei és mielőtt eltávolodott tőle az apja. És nemcsak azért lett más, mert időközben eltelt tíz év, hanem azért, mert történt közben egy örületesen nagy bizalomvesztés nemcsak az apa, hanem az egész világ felé. Ugyanakkor az apára is vonatkozik ez az átváltozás: az, hogy valaki alól egyszer csak kihúzzák a családját meg az egész életét, az teljesen megváltoztatja. A *Massza* esetében pedig direkter dolog volt ez a játék: ott a főszereplő fiú színjátszó körbe kezd el járni, és a *Frankensteint* próbálják, ahol megkapja a teremtmény szerepét, miközben az iskolában és az interneten is zaklatják. Ebben az esetben arra szerettem volna rámutatni, hogy ugyanúgy, ahogy a teremtmény nem tehet arról, amiért félnek tőle és gyűlölik, úgy a bántalmazott sem arról, hogy olyan, amilyen, vagy hogy zaklatják.

Bódi Katalin: Ez az átváltozás-téma engem nagyon régóta magával ragadott: Bényei Tamás *Más alakban* című könyve Ovidius *Metamorphoses*ének hatástörténetével foglalkozik az angol irodalomban, és arra kérdez rá, hogy az átváltozástörténetekben, például Daphné babérfává alakulásában, akit Apolló üldözött dühöngő vágyával, pontosan mi is történik az identitással. Ki akkor Daphné, megőrződik-e a babérfában a „daphnéság”, vagy babérfaként válik igazán önmagává? A könyveidre visszatérve beszélhetünk-e identitástörténetekről, az identitás problematizálásáról?

Kalapos Éva Veronika: Szerintem igen, és nyilván nem lehetünk gyökeresen mások, mint amilyenek vagyunk, még akkor sem, ha egy trauma nyomán valami jelentős változás megy végbe. Vagyis mégiscsak azok maradunk, akik egykor bíztak, hittek, szerettek és reménykedtek. De kívülről valóban olyan, mintha ráakódna valami a személyiségre, mintha például rátapasztottak volna egy réteg agyagot az edényre, és egyre több réteg rakódik rá, mire elkészül, mire meg tud valamit tartani. De attól még ott van az a kis folyékony eredeti, amiből ő lett.

Bódi Katalin: Említetted a traumát, amely az eddig szóba került regényeidben az identitások formálásában valamilyen módon meghatározó volt. Nevezhetjük ezeket a munkáidat traumaregényeknek, vagy nem szereted ezt a címkét? Mi a trauma kifejezhetőségének irodalmi módja számodra?

Kalapos Éva Veronika: Valóban nem szeretem ezt a kifejezést, mert nagyon elhasználtá vált az utóbbi időben, ugyanakkor azt sem gondolom, hogy konkrétan a trauma köré akarnék írni, hogy ez lenne a regényeim leglényegesebb alkotóeleme. Mostanában ez a traumairodalom talán kissé túlságosan is divatos lett, aminek persze szintén megvan a maga létjogosultsága, én viszont mindig a karakterek felől kezdek el írni. Vagyis soha nem egy történet vagy egy érzelmi helyzet felől, hanem egy vagy több szereplő irányából. Az írástechnikám is úgy működik általában, hogy amint megvan a karakter hangja, majd pedig az összes többi tulajdonsága, összetevője, onnantól kezdve tudok elkezdni írni.

Bódi Katalin: Mielőtt az *Ezek voltak az apák* című regényedet kézbe vettem, megnéztem az oldalon, ahonnan rendeltem, hogy mit írnak a kötetről, ott elolvasható az a kapcsolódás Felix Salten regényéhez, a *Bambi*hoz, amiről az előbb is beszéltünk. Olvasás közben nagyon figyeltem arra, miként jelenik meg majd ez a háttérszöveg a regényben, és meglepett, hogy a címlapon kívül valójában sehol nem olvasható, hogy „ezek voltak az apák”. Ez a trükkös szerkesztés utólag nagyon megfogott. A *Bambi* ráadásul kifejezetten nyomasztó és fájdalmas történet. A meséknek kitüntetett jelentősége van számodra, őstörténetként, ősigazságként tekintesz rájuk?

Kalapos Éva Veronika: Igen, mindenképpen. Az *F mint...*-ben is használok mesét, az *Ezek voltak az apák*ban is, és mindig kizárólag rettenetes nyomasztó meséket találok meg. Az előbbiben egy Andersen-mese szerepel a regény végén, amely köztudottan felkavaró, az egyik legborzalmasabb a szerzőtől, a *Lány, aki a kenyérré lépett*. A mostani regényemben pedig a *Bambi* lesz jelentős, amelyet Alexa kazettán kapott meg gyerekkorában, és amelyet én is megkaptam kislányként. Az maradt meg nagyon erősen bennem – talán a hallgatóság is emlékszik erre –, hogy hihetetlenül drámaian volt elkészítve a hangfelvétel. Nagyon felkavaró zenéje volt például, erre a tömény iszonyatra emlékszem, és valahogy ez kapcsolódhatott össze Alexa fejében is, ezen a mesén keresztül válik világossá számára annak rettenete, hogy magára maradt. Szerintem ezt az egyedül maradást idézem is a *Bambiból*, bár erre már nem emlékszem pontosan: nem tudom, más írók is így vannak-e ezzel, hogy az agyuk abban a pillanatban kidobja a szöveget, amint a végére pontot tettek. A „nem tudsz egyedül lenni?” kérdése hangzik el a *Bambiban*, valamelyik felnőtt kérdezi meg a

kisgidától, ami olyan erős kérdés, mint hogyha az egyedül maradáshoz szándékos-ságot lehetne kötni. Nem, nem „tudok”, hanem egyedül maradtam.

Bódi Katalin: Ha nem olvastuk volna még a regényt, akkor akár azt is gondolhatnánk, hogy mintha egy példázatot írtál volna rá a *Bambira* – de ez nem így van, mert ha kikeresnénk a szövegből, maximum öt sor és a cím az, amely Felix Salten regényéhez szorosan kapcsolódik. Az *F mint...* végén pedig a mesével való egybeíródás jelent különleges olvasói élményt. Hogyan lehet az intertextuális kapcsolódásokat ilyen takarékosan adagolni, hogy ne váljon egy szépirodalmi alkotás például kiabáló traumairássá vagy példázatosággá, moralizáló történetté? Hol van ennek a határa, miként találja meg az író ebben a mértéket?

Kalapos Éva Veronika: Nagyon nehéz írástechnikai dolgokról beszélni. Eleve nagyon figyelek arra, talán kicsit túlságosan is, és emiatt sikerülhetett ezt megoldanom, hogy csak ott jelenjen meg ez a referencia, ahol feltétlenül szükséges, és ott is csak addig a pontig vigyem el például a metaforikát, ahonnan már nem tudja nem érteni az olvasó. De az olvasó nagyon sok mindent megért, és amit nem is ért meg pontosan, azt is oda tudja képzelni, át tudja érezni. Nem kell ezt nekem túltukmálnom. Úgysem az a lényeg, hogy az adott idézetet, mesét vagy bármilyen referenciát ismeri-e, hanem hogy érzi-e azt, amit át akarok vele adni, jelent-e neki valamit. Ezt így szoktam tehát megoldani, és közben nagyon figyelek arra, hogy érezzem, melyek azok a pontok, ahol mindenképp segítséget kell nyújtanom. De volt olyan többször is, hogy a szerkesztő szólt, hogy ez vagy az kevés, ide még írjál valamit, mert ezt így egyáltalán nem lehet érteni. Igazából gyakran előfordul, hogy a szerkesztők túl sűrűnek tartják első olvasáskor, és kéri, hogy egészítsem ki.

Bódi Katalin: A szövegeidben, ahogyan a kritikák is kiemelik, nagyon erős a szociális érzékenység. Ezzel kapcsolatban is megvan a veszély, hogy átcsúszik az írás valamiféle példázatoságba. Van-e ebben a vonatkozásban olyan kötődésed, olvasmányélményed, ami ezt a figyelmet, ezt a szociografikusnak nevezhető tekintetet táplálja, ami a szociografikus irodalom hagyományát kitüntetetten kezeli? Van-e ebben példaképed, fontos-e ennek a művelése számodra?

Kalapos Éva Veronika: Számomra ez nagyon lényeges. Önkényesen munkásírónak szoktam magam nevezni [nevet]. Azt gondolom, mostanában ez kicsúszott a magyar irodalom fókuszából. Sokat írnak értelmiségekről, sokat írnak mélyszegénységről, de éppen ezek a köztes rétegek maradnak ki a figyelemből. Másrészt pedig engem nem érdekel az értelmiség íróként. Nagyon félreérthetően fog hangzani, de az értelmiségnek nagyon kevés titka van, hiszen gyakorlatilag az a munkája, hogy felfedje, ami titokká válhatna benne, és egyszerűen azt érzem, hogy akik ritkábban szólhatnak meg, vagy akiknek ritkábban halljuk a hangját, azoknak titkait finom eszközökkel kell felfejteni, és ez íróként sokkal izgalmasabb feladat. Ahol felnőttem, a Nyíregyháza melletti Nagykállóban megvoltak azok a tapasztalatok, amelyek nagyon erősen beragadtak, milyen az, amikor az ember be van zárva a saját közegébe, és egy csomó olyasmi zubog ez alatt a búra alatt, aminek a hatása alól nem lehet kikerülni.

A nehézségek létjogosultsága pedig pontosan ugyanakkora, mint az olyan rétegek problémáié, akik ezt jobban tudják közvetíteni vagy jobban láthatók. Valahogy mindig azt szeretném elérni – és ez az *F mint...*-ben is nagyon fontos volt nekem –, hogy ne úgy beszéljünk bizonyos társadalmi csoportokról, hogy lenézek rájuk a szentendrei dolgozósobámból: jaj, szegények, hogy kell élniük. Talán hiúságnak hangzik vagy tényleg az, hogy szerettem volna megszólaltatni, hangot adni annak, aki kevésbé tud megszólalni.

Bódi Katalin: Ezek a személyiségek, akiket megteremtész a regényeidben, ahogy említetted, elsősorban a hangjuk, a karakterük alapján körvonalazódnak benned először. Mennyire fontos számodra, mennyire fektetsz hangsúlyt a test reprezentációjára, a test általi megjelenítésére a figuráknak, illetve az említett társadalmi problémáknak?

Kalapos Éva Veronika: Sokáig azt hittem, hogy nem fontos, aztán hirtelen azt kezdtem el észrevenni a szövegeimben, főleg a felnőtteknek szánt regényeimben, hogy mégis. A betegség, a szexualitás vagy a legutóbbi regényben a tánc volt nagyon lényeges, valahogy tehát elkezdett a testre kerülni a fókusz. Például Alexa, az *Ezek voltak az apák* egyik főszereplője kortárs táncos, aki másodéves a Táncművészeti Egyetemen – az ő esetében azt éreztem, hogy valamiért elválaszthatatlan tőle a tánc. Ő a testével akarjon kifejezni dolgokat, nem verbálisan, ugyanúgy ne tudjon beszélni, ahogy nem tudott igazából soha beszélni arról, ami érte őt gyerekkorában vagy később, viszont legyen meg az a menedéke, az a kifejezőmódja, ami segít neki életben maradni. Az apjával való kapcsolatát is egy koreográfiában jeleníti meg, nem is tudná másként, ez egyértelműen következik a személyiségéből.

Bódi Katalin: Kiírtam egy rövid kis megjegyzését Alexának: „A fájdalom az enyém.” Itt sem írtad túl a táncos testnek a sajátos gyötrelmeit, mégis átélhető az a fajta akarat, a gyakorlatnak az a fajta elszántsága, amely a táncos pályát nyilvánvalóan meghatározza. Alexa tehát a tánc által fejezi ki magát, íróként neked ezt azonban le kell írnod. Hogyan lehet leírni, hogy milyen egy tánc?

Kalapos Éva Veronika: Ez volt a legnehezebb az egészben. Lőrinc Katalin Harangozó-díjas táncművész segített nekem, gyakorlatilag a szakmai konzulensem volt a megírás folyamatában. Az ő kötete, *A test mint szöveg* világított rá arra, miként jeleníthető meg a tánc által a szövegiség. Katalival sokat beszélgettünk, és átnézte az Alexával kapcsolatos részeket a könyvben, de még így is sokat ültem ezeken a leírásokon. Egyrészt nem akartam a táncról hosszan írni, azt szerettem volna, hogy olyan kompakt legyen, amilyen egy három perces tánc lenni tud. Másrészt próbálgattam, hogy a táncos érzéseit jobb-e leírni – le lehet-e írni őket egyáltalán – vagy azt, hogy fizikailag mi történik vele, esetleg, hogy más mit lát benne, belőle. Végül Beneshának, Alexa szerelmének a tekintete mellett döntöttem: azt írtam meg, ahogy Alexa elpróbálja előtte a táncot, így az őt szerető ember tekintetével tudtam a legjobban megragadni, amit akartam.

Bódi Katalin: Most kénytelen leszek ismét egy titkot leleplezni: a tánc előadásának eseményét a versenyen végül nem olvashatjuk a regényben, csak az egyik próbát

követjük végig. Az Alexa táncostársai által gyakorolt táncoknak hasonlóképpen van valami narratív vetülete, például társadalmi problémákat eltáncolni. Alexa koreográfiájának esetében miről is van pontosan szó?

Kalapos Éva Veronika: Ő nyilván a fájdalmát akarja eltáncolni, hiszen ez az egyetlen kifejezőeszköze. Érdekes, hogy általában nem szeretik őt kifejezetten az olvasók. Gyakori az a visszajelzés, hogy bocsánat, de miért ilyen hülye, miért kell így viselkednie, miért ilyen tüskés és utálatos mindenkivel. Itt van tehát egy csupa tüske ember, aki tele van fájdalommal, és mégis létezik számára egy közeg, ahol a lágynál is lágyabb tud lenni, az odaadóbbnál is odaadóbb. A táncba beleteszi az összes érzelmet, amit csak tud. Amikor a koreográfiája első verzióit írtam, először nagyon összeszedettnek gondoltam őt a színpadon, nagyon tudatosnak, koncentrálnak. Aztán nem csupán a koreográfián, hanem az egész karakteríven nagyon sokat változtatott, amikor Kati azt mondta, hogy épp ellenkezőleg: minél inkább szét van hullva, minél zavartabb érzelmileg, annál izgalmasabb lesz, ami történni fog vele. Ha elfogadja a benne lévő zűrzavart, sokkal őszintébb lesz az előadása, és érdekesebb a nézők számára is. Ezáltal én is közelebb tudtam kerülni Alexához és az ő zűrzavarához.

Bódi Katalin: Talán az erős szülői szándék is generációs élmény lehet, jelen esetben az, hogy Alexának a táncos pályát kell választania. Ez vágybeteljesítés is lehet, az az öröm a szülőben, hogy milyen szépen fog mutatni a kislány a színpadon. Alexának mégis egyértelműen válik az identitása részévé a táncosság. Ez vajon véletlen, vagy ez kell ahhoz, hogy önmaga lehessen?

Kalapos Éva Veronika: Nekem az volt a fantáziám, hogy ő nagyon akarja és szereti a táncot, egészen kiskorától lelkesedéssel csinálja. A nagymama és az anya is felemlgeti, hogy balett-táncosként milyen szép lesz majd, de ő kilép ebből, nem akar tütüt, hanem a kortárs tánc irányába mozdul el, pólóban, nadrágban vagy akár leszaggatott ruhában akar táncolni. Ebben érzem az ő kancsal lázadását, hogy egyszerre próbál együtt menni a családja szándékával, ugyanakkor kezdi kitaposni magának a saját útját, megfogalmazni a saját céljait.

Bódi Katalin: Erősen szegmentálok a szöveget az időbeli kétosztatúsággal: az egyik szál 2009-ben, a másik szál 2019-ben játszódik. A korábbi idősíkban szinte csak Bálintot, az apát látjuk, a későbbi szál pedig szinte csak a nőket követi: Alexát, a párját, Beneshát, a nagymamát és az édesanyát, Bálint viszont csak az általa elküldött hangfelvétellel van jelen, ami jelzi, hogy valahol majd visszakapcsolódik Alexa történetébe. Ezek az idősíkok nyilván fókuszváltások is egyben, amelyek megnehezítik a történet kibogozását. Okozott ez nehézséget a megírásban vagy az olvasói visszajelzések szerint az olvasásban?

Kalapos Éva Veronika: Nem volt olyan vélemény, amely szerint nehéz lenne felfejteni az elbeszélés szövetét. Hirtelen azon kezdtem el gondolkodni, hogyan írtam meg, tömbönként a korábbi és a későbbi történetszakaszt, vagy az idősíkokat váltakoztatva, de már ezt is elfelejtettem, pedig nem volt olyan régen. De ha jól rémlik, nagyjából

lineárisan, fejezetenként, mert szerettem volna, ha folyamatosan reagál egymásra a két idősíki. Ilyen módon nekem is ugrálnom kellett az elbeszélés jelene és a múlt között. Az viszont nekem le sem esett, amit mondasz, hogy az egyik idősíkiiban csak nők vannak, a másikban pedig kizárólag az apa és az apa barátai, akik szintén férfiak. Lehet, hogy valahonnan nagyon hátulról belekúszott a tudatomba ez az őzmetaforika, hogy itt vannak az anyák, a nők és a gyerekek az egyik oldalon, az apák és a férfiak pedig a másikon.

Bódi Katalin: A válás megírhatósága vagy megírhatatlansága, irodalmi hagyománya, irodalmi hagyományának hiánya különösen fontos kérdés a regényed kapcsán. Kerestél ehhez irodalmi előzményt, vagy volt olyan regény, ami hatott rád ebben a kissé tabuizált témában?

Kalapos Éva Veronika: Az *Elvált apák Magyarországon* című könyvet forgattam, de irodalmi előzményre nem támaszkodtam, szándékosan nem. Ez az említett szociográfia jellegű kötet 2011-es kiadású, sok elvált apával vannak benne interjúk, elemzések, statisztikák – nagyrészt ebből merítettem, és persze a saját emlékeimből. Egyébként nem tudom, hogy mennyire írható meg a válás, szerintem pont annyira, mint bármi más, és talán éppen ezért nem is kifejezetten a válásról akartam írni. Persze a regényben vannak jellegzetes részek, mint például amikor Bálint beszél az ügyvéddel, tehát megmutatkoznak a téma „kötelező” elemei, de elsősorban itt is az érdekelt, hogy valaki miként él meg egy ilyen helyzetet. Milyen érzelmi háttere van a válásnak, mennyire egyedül tud lenni az ember ebben a helyzetben, hiszen akármelyik pozíciót is foglalja el a sakkasztán, mindenütt egyedül marad, mert ez az egészen az esszenciája, azt hiszem.

Bódi Katalin: Bálint körül van két figura, az egyik a pszichológusa, a másik pedig az ügyvédje, mindeközben a férfi mégsem tud senkivel beszélgetni, izgalmasan paradox helyzetben van, nyitott arra, hogy beszéljen velük, de képtelen rá, és ráadásul beszédhibás is, ami a megszólalásait eleve korlátozza. Ennek az üzenete vagy a jelentősége miként határozható meg?

Kalapos Éva Veronika: Ez nagyon vitatott döntés volt a részemről, volt olyan olvasói visszajelzés, amely szerint megaláztam azzal a karakterrel, hogy raccsol, és emiatt nevetéssé válik, pedig ez távolról sem állt szándékomban. De közben érteni vélem, miért érzett így az olvasó. Az teljesen egyértelmű volt, hogy Bálint nem raccsolhatja végig a regényt, ezért csak egy-egy mondat érzékelteti a beszédhibáját, a hangfelvételtől kiemelve. Az pedig, hogy a pszichológussal nem tud beszélni, részben azért is van, mert ő oda kerül, oda utalják, nem saját döntésből megy el hozzá, hanem a pánikbetegsége miatt kell odajárnia (plusz gyógyszerrel szednie). Nem abból a pozícióból indul, hogy beszélni akarna bárkinek, főleg egy pszichológusnak. Ezért is ajánlja fel neki a szakember a hangfelvétel készítését. Ahogy Bálint beszédhibája is mutatja, ő nem tud fizikailag és érzelmiileg sem beszélni, nem terepe semmilyen szinten, még a feleségével és a gyerekével sem megy neki. Nagyon sok ilyen mintát láttam abban a közegben, ahol nevelkedtem: főleg a férfiakra jellemző, hogy a szocializációjukból adódóan gyakorlatilag némán élnek az életüket. Nekem ez nagyon erős élmény volt:

miként lehet egy egész életen keresztül úgy létezni, hogy valaki nem kommunikál, és csak a praktikus információkat osztja meg még a hozzá legközelebb állókkal is?

Bódi Katalin: Bálint visszatérő válasza erre a helyzetre az, hogy „de hát ezt a házat nektek építettem” – az építéssel és az anyagi szépségekkel próbálja közvetíteni azt, amit képtelen elmondani. Azt, hogy ki a hibás, végképp nem lehet és nem is kell eldöntenie az olvasónak. A válást tematizáló regények közül van egy közeli olvasmányélményem, Halász Rita *Mély levegő* című kötete. Mégsem jutott azonnal eszembe a regényed olvasása közben az esetleges párhuzam. Sok idő telt el, mire összekapcsoltam a két regényt a téma alapján. A *Mély levegő*ben a nő tudatához vagyunk közel, az ő szemzőgéből bontakoznak ki az események és az emlékek, csak rajta átszűrve ismerjük meg az eltávolodó férj személyiségét. Olvastad Halász Rita regényét?

Kalapos Éva Veronika: Még az *Ezek voltak az apák* megírása előtt olvastam a *Mély levegőt*.

Bódi Katalin: Hatással volt rád a válástörténet megírása tekintetében?

Kalapos Éva Veronika: Talán abból az egy szempontból volt hatással erre a konkrét regényemre, hogy nem szerettem volna női nézőpontot, éppen azért, mert mostanában nagyon sok női nézőpontú regény születik, ami nagyon jó, hangsúlyozom, de azt éreztem, nekem máshonnan kell indulnom. Minden írónak írnia kell szülőkönyveket, különböző formában, és az én apakönyvem eddig még nem született meg. Lehet, hogy nem ez lesz az egyetlen, de egyelőre itt tartok ebben, és én így, az apa felől tudtam kapcsolódni a válás témájához. Abból az irányból, amely az én gyerekkorom egyik titka volt, hogy mit érezhetett az apám – közben pedig visszatérve az emlékvillanásokhoz és az elhallgatásokhoz. Egy gyerek leginkább a gesztusokból, a tekintetekből, az odafordulásokból, a nem odafordulásokból, az érintésből és a nem érintésből rakja össze, hogy mit érezhetnek a szülei, ami sok esetben nem felel meg a valóságnak. Ezt éreztem a magam részéről fontosnak egy válástörténetben, hogy hogyan távolodik el egymástól a gyerek és a szülő.

Bódi Katalin: Még egy idézetet felírtam, de ez nem a könyvedből származik, hanem az *Anna Kareninából*, Németh László fordításában: „A boldog családok mind hasonlók egymáshoz, minden boldogtalan család a maga módján az.” Illetve azt is szokták mondani, hogy a boldog szerelemről nem lehet írni. A 19. századi irodalomban a boldogtalan és a diszfunkcionális családnak kialakul egy nagyon erőteljes hagyománya az irodalomban. Számodra van-e ebből a korszakból meghatározó olvasmányélmény a nagy 19. századi regényíróktól, amely esetleg mintát adhatott a házasságok, a szerelmek ábrázolásában? Azt is állíthatjuk, hogy az irodalmi szövegek sokszor preformálják, miként leszünk szerelmesek, milyen mintákat követünk az érzelmek megélésében.

Kalapos Éva Veronika: Azt is, hogy hogyan leszünk szerelmesek? Inkább az jut eszembe, hogy a szerelemről alkotott képünket befolyásolják. Nyilván akár az *Anna Karenina*, akár a *Bovaryné* nagyon lényeges, nem nagyon van olvasó, akire ne lennének hatással,

de hogy konkrétan arra, milyen szöveget alkotok, milyen aspektusból tekintek egy témára, nem tudom. Ha ezt mindenképpen tisztázni kell, akkor inkább Tolsztoj hatását érzem erősebbnek, a lélektaniség, a közel merészkedés, a belebújni vágyás miatt.

Bódi Katalin: A *Bovarynéval* kapcsolatban még az jutott eszembe, hogy a cím némiképpen eltorzítja a figyelmünket, holott ott nagyon sokat tudunk meg a férj érzelmeiről, a férj történetéről, persze a dramaturgiai szerkesztése a regénynek végül mégiscsak Emmához igazodik. Az *Anna Kareninában* még feltűnőbb a történet-szálak váltakozása, ugyanakkor ebben az esetben is Annához kapcsolódik a dramaturgiai tetőpont.

Kalapos Éva Veronika: Ha egy szerelemről, egy szerelem elvesztéséről vagy elmúlásáról ír az ember, akkor nem tud csak egy emberről írni. Egy karakter mindig egy kapcsolati hálóban áll, az életében fennálló különböző viszonyok nagyban meghatározzák a személyiségét, így szükségképpen ezekről a viszonyokról is írunk. Mindig egyfajta fénytörésben léteznek a szereplők.

Bódi Katalin: A drámákhoz még egy kicsit visszatérve szeretném kiemelni, hogy a pályád elején volt egy drámaköteted [*Arccal a hóban*, 2014]. Volt-e a kötetnek visszhangja, színházi bemutatója, vagy tervezted-e folytatni a drámairást? Látod-e a lehetőségét a drámairásnak a kortárs közegben? Mintha kicsit mostoha lenne a drámák helyzete.

Kalapos Éva Veronika: Mindig is nagyon mostoha volt a drámairás helyzete a kortárs irodalmi és színházi szcénában: nagyon kevés színház, nagyon kevés rendező mer kockáztatni fiatal drámaszerzők darabjaival. Persze van változás, például a Nyílt fórum pályázattal talán ez egy picit kezd elmozdulni, de azért még mindig ott tartunk, hogy főleg a vidéki színházak, de a fővárosiak is inkább előveszik nyolcszázhetvenötödször a *Hamletet*. Lehet ezt csinálni, és biztos nagyon izgalmas is egy sokadik újraértelmezés, de jó lenne több kortárs drámát látni a színpadokon. Hogy folytatást tervezek-e? Lehet, hogy egyszer igen. Arra nagyon jó volt ennek a drámakötetnek a megírása, hogy rájőjjek, mennyire nem tudok drámát írni, és mennyire sokat kell még tanulnom erről, mert ez a legnehezebb műnem egy író számára. Ha szóba kerülnek a drámáim, mindig arra gondolok, hogy nem tudom, miért a drámaformát választottam annak idején, miért gondoltam azt, hogy az lesz a jó, ráadásul egy kötetben jelentek meg a Fiatál Írók Szövetségének sorozatában. Egy pályázat különdíjaként kaptam erre akkor lehetőséget. Az *Arccal a hóban* című drámának volt egyébként egy felolvasószínházi előadása, és érdekes, hogy a *Massza* című regényemből van már három dramatizált változat: egy nevelési színházi és két diákszínházi előadás, amelyekből az egyik az Országos Diákszínházi Fesztiválon díjat is nyert. Nagyon örültem neki, részben, mert mégiscsak úgy tűnik, hogy dramatizálhatóak a prózai műveim. Egyik esetben sem én írtam a szöveggönyvet, de mindhárom előadásban nagyszerű lett a regény feldolgozása. Ahogy ott ültem a nézőtérben, azt éreztem, mennyivel jobb, mint amit én írtam [nevet].

Bódi Katalin: Az ifjúsági irodalmat is érintettük már, és közben még eszembe jutottak Wéber Anikó regényei, aki szintén sokat foglalkozik az iskolai zaklatás témájával, de ő sem viszi el a moralizálás és a parabolisztikusság irányába a regényeit. Az ifjúsági irodalmat mennyire követed mostanában?

Kalapos Éva Veronika: Mostanában ismét próbálok figyelni rá, mert úgy érzem, megint szeretnék kicsit visszatérni ehhez a közönséghez, persze valójában sosem akartam abbahagyni az ifjúsági regények írását. A tizenéves olvasóközönség hihetetlenül jó, receptre írnám fel minden írónak, hogy egyszer legyen dolga fiatal olvasókkal, mert olyan gazdag érzelmi, szakmai és mindenféle visszajelzést tudnak adni, olyan élmény velük és nekik írni, hogy ugyanazt néha nehezebb a felnőtt olvasóközönséggel megélni. A felnőtt olvasók sokszor nagyon udvariasak, visszafogottak, aminek persze van előnye, de ha az embert bedobják az oroszlántekretcebe, és az ötven ott lévő gyerekből harminc a telefonját nyomkodja a beszélgetés első húsz percében, és aztán látod, ahogy az ő tekintetük is lassan felemelkedik és elkezdenek figyelni, az nagy adrenalinlöket. Szóval most nagyon figyelek, követem az eseményeket, most éppen egy ifjúsági regényt is olvasok, Neal Shusterman *Kaszás* című kötetét, amelyet a *Lampion Kiadó* adott ki. A könyv illeszkedik ahhoz a gondolatomhoz, hogy bármiről lehet írni a tizenéveseknek, ha a megfelelő formát választjuk: a történet egy olyan jövőbeli, disztópikus világban játszódik, ahol már nincsenek betegségek, az emberiség megoldotta a világ összes problémáját, nincs halál sem, ezért a kaszások a túlnépesedés elkerülése végett meghatározott számú embert ölnek meg rendszeresen. Nagy társadalmi megbecsültségnek örvendenek, mindenki nagyon fél tőlük. A két főszereplő tizenéves fiataalt az egyik kaszás tanoncnak választja ki, és a regény ezen keresztül viszi végig a morális és az érzelmi vonatkozásokat, hogy hogyan lehet azt megélni, ha valakinek mások élete fölött kell folyamatosan döntenie.

Bódi Katalin: A disztópia tehát működő zsáner az ifjúsági regényben? Egyébként mennyire ástad bele magad a sci-fibe vagy a fantasybe?

Kalapos Éva Veronika: A disztópia nagyon jól működik szerintem az ifjúsági irodalomban. Engem abszolút megkísértene ez a műfajok, olyannyira, hogy jelenleg két ötlet van a fejemben, az egyik egy ifjúsági disztópia, a másik pedig egy horror. Nagyon szeretek kísérletezni, mindig más hangon megszólalni, zsánerekben próbálgatni magam.

Bódi Katalin: Az ifjúsági irodalomról beszélve már kifejezetten a kortárs irodalomban jártunk. Vannak olyan kortárs szerzők, akik nagy hatással vannak rád?

Kalapos Éva Veronika: Azt a terhet vállalva, hogy biztosan kihagyok valakit, most olyan szerzőket mondanék nagyrészt, akik kapcsolódnak az ifjúsági irodalomhoz is, például Mészöly Ágnes vagy Molnár T. Eszter. Moskát Anitát is nagyon szeretem, neki is egy egészen sajátos világa van, nahát, csak női szerzőket sorolok. Egy huszárvágással Borbély Szilárd jut még eszembe, ha már itt vagyunk Debrecenben. Kevés olyan szerző van, akinek minden könyvét szeretem, így nehéz bármit is kiemelni.

Bódi Katalin: Tudod már, hogy a könyvheti kínálatból mit fogsz megvásárolni?

Kalapos Éva Veronika: Olyan ritkán fordul elő, hogy váraoznék valakinek az új könyvére, hiszen sosem egy név, hanem az adott szöveg minősége jelentett számomra

garanciát. Bár azért Moskát Anita most éppen ilyen, az ő novelláskötetére nagyon kíváncsi vagyok. Konkrét tervek helyett egyébként szívesebben hagyom, hogy felkeltse valami az érdeklődésemet, mondjuk egy fülszöveg, így nézegettük most a standoknál például Szőcs Petra új verseskötetét vagy Makai Máté első regényét.

Bódi Katalin: Versekről a mottók kapcsán esett szó. Volt olyan időszakod, amikor írtál verseket? Mennyire inspirálók számodra egyébként az írásban a versek?

Kalapos Éva Veronika: Nagyon is. Annak idején verseket kezdtem először írni és publikálni, de aztán nem folytattam, hamar visszakanyarodtam a próza felé. Mostanában már csak Facebookra szoktam verseket posztolni, mert azt érzem, ezek nem olyan csiszoltságú szövegek, amelyeknek egy folyóiratban vagy egy kötetben lenne a helye, de mégis szeretném őket valahogyan megosztani. Nagyon szakaszosan szoktam versesköteteket olvasni, mert iszonyú erős hatással vannak rám, nem tudok leülni és végigolvasni egyben egy kötetet, ha rossz, akkor azért nem, ha jó, akkor azért nem. Mindig nagyon fontos, hogy legyen mottója a regényeimnek, és az általában egy versrészlet vagy egy drámarészlet, amely pár sorban sűríti össze azt, amit utána több száz oldalban kifejtetek. Tessék, már megint a sűrités- és hiánymánia.

